

# Doorrekening van de verkiezingsprogramma's: een post-mortemanalyse

Document opgesteld in het kader van de  
evaluatie van de doorrekening 2019

Maart 2020

# Doorrekening van de verkiezingsprogramma's 2019

De wet van 22 mei 2014 vertrouwt de doorrekening van de verkiezingsprogramma's van de politieke partijen bij de verkiezing voor de Kamer van volksvertegenwoordigers toe aan het Federaal Planbureau (FPB). Het FPB publiceerde op 26 april 2019 de doorrekening van maatregelen uit het verkiezingsprogramma van dertien politieke partijen. Verder legt de wet op dat de toepassing ervan het voorwerp dient uit te maken van een evaluatie na de verkiezingen van 26 mei 2019.

Het project wordt gecoördineerd door Jan Verschooten (jav@plan.be), Bart Hertveldt (bh@plan.be) en Igor Lebrun (il@plan.be).

## Bijdragen

Deze publicatie werd opgesteld door Antoine Germain (stagiair op het FPB tijdens de zomer van 2019), Bart Hertveldt (bh@plan.be), Igor Lebrun (il@plan.be) en Jan Verschooten (jav@plan.be).

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Philippe Donnay

Wettelijk Depot: D/2020/7433/7

## Abstract

Dit document wil eerst en vooral de doorrekening van de verkiezingsprogramma's in België vergelijken met vergelijkbare oefeningen die zijn gedaan in andere landen. Daarna wordt een analyse van de resultaten uitgevoerd aan de hand van een transversaal onderzoek van de door de politieke partijen voorgestelde maatregelen. Tot slot wordt de mediabelangstelling van de volledige oefening bestudeerd en de bezoekersaantallen van de website waarop de resultaten zijn verspreid. Dit document vormt slecht een eerste luik van de evaluatie zoals voorzien in de wet betreffende de doorrekening van de verkiezingsprogramma's.

# Inhoudstafel

<b>Synthese en conclusies.....</b>	<b>1</b>
<b>1. Inleiding .....</b>	<b>3</b>
<b>2. Internationale vergelijking .....</b>	<b>4</b>
2.1. Wettelijk kader en modaliteiten	4
2.1.1. DC2019	4
2.1.2. Rekening 14	4
2.1.3. Centraal Planbureau	5
2.1.4. Australian Parliamentary Budget Office	5
2.1.5. Het 'Office of the Parliamentary Budget Officer' in Canada	6
2.2. Voorbereidende fase en samenwerking met andere instellingen	6
2.2.1. DC2019	6
2.2.2. Rekening 14	7
2.2.3. CPB	7
2.2.4. PBO	8
2.2.5. OPBO	8
2.3. Perimeter en methodes	8
2.3.1. DC2019	8
2.3.2. Rekening 14	9
2.3.3. CPB	9
2.3.4. PBO	10
2.3.5. OPBO	10
2.4. Presentatie en communicatie van de resultaten	11
2.4.1. DC2019	11
2.4.2. Rekening 14	11
2.4.3. CPB	12
2.4.4. PBO	12
2.4.5. OPBO	12
<b>3. Transversale analyse van de maatregelen.....</b>	<b>13</b>
3.1. Analyse per begrotingsrubriek	13
3.2. Analyse per ingezet model	15
<b>4. Mediabelangstelling en aantal bezoekers van de website .....</b>	<b>17</b>
4.1. Mediabelangstelling	17
4.2. Aantal bezoekers van de website DC2019	20

## Lijst van figuren

Figuur 1	Aantal maatregelen per rubriek en aantal betrokken partijen bij de rubriek .....	13
Figuur 2	Relatieve belang van de begrotingsrubrieken rekening houdend met het gewicht van de budgettaire impuls .....	14
Figuur 3	Gemiddeld jaarbedrag van de budgettaire impulsen per rubriek .....	15
Figuur 4	Aantal gesimuleerde maatregelen per model .....	16
Figuur 5	Aantal gesimuleerde maatregelen door een of meer model(len) .....	16
Figuur 6	Aantal verwijzingen naar DC2019 in de geschreven pers .....	17
Figuur 7	Dagelijkse frequentie van de mediabelangstelling .....	18
Figuur 8	Belangstelling door de verschillende media .....	19
Figuur 9	Type van mediabelangstelling .....	19
Figuur 10	Mediabelangstelling en dagelijkse bezoekers van de website .....	20

## Synthese en conclusies

De doorrekening van verkiezingsprogramma's door een openbare instelling wordt slechts in een zeer beperkt aantal landen uitgevoerd. In Canada en Australië wordt de doorrekening uitgevoerd door het 'Parliamentary Budget Office', een onafhankelijke instelling verbonden met het parlement. De doorrekening wordt omkaderd door een wet en is uitsluitend gericht op de budgettaire kosten van de door de politieke partijen voorgestelde maatregelen. Er is dus geen impactanalyse opgenomen over andere economische en sociale indicatoren. In Nederland wordt de doorrekening van de politieke partijprogramma's sinds 1986 uitgevoerd door het Centraal Planbureau. Door het ontbreken van wetgeving is de deelname vrijwillig, maar een groot aantal politieke partijen neemt er wel aan deel. In de loop der jaren en met de bijdrage van het *Planbureau voor de Leefomgeving* sinds 2010 zijn de domeinen die onder de doorrekening vallen, uitgebreid.

In België werd de wettelijke opdracht die aan het FPB werd toevertrouwd om de verkiezingsprogramma's door te rekenen voor het eerst uitgevoerd voor de verkiezingen van 26 mei 2019. Aangezien de praktische modaliteiten niet vastgelegd waren in de wet, was een intensieve voorbereidende fase nodig om de procedures en de inhoud van de doorrekening te bepalen. Daartoe heeft het FPB zich gebaseerd op de ervaring in Nederland, maar de reikwijdte enigszins beperkt gezien de nieuwheid van de oefening in België. Ter gelegenheid van de verkiezingen van 2014 had de KU Leuven al een initiatief genomen, maar die doorrekeningsoefening bleef beperkt tot de Vlaamse partijen.

In het kader van de eerste editie van de doorrekening in België werden meer dan 300 maatregelen doorgerekend, verdeeld over dertien politieke partijen. Uit een transversale analyse blijkt dat de begrotingsrubrieken over de sociale bescherming, de heffingen op de gezinsinkomsten en de investeringen de meeste maatregelen tellen. Als rekening wordt gehouden met het bedrag van de budgettaire impuls van de maatregelen, is de rubriek over de heffingen op de gezinsinkomsten duidelijk de koploper. Het sterk negatieve gemiddelde jaarbedrag van de budgettaire impulsen voor die rubriek weerspiegelt de aanzienlijke belastingverlagingen die door een grote meerderheid van de politieke partijen zijn voorgesteld. Voor alle rubrieken samen, domineren vooral de dalingen van de ontvangsten en de stijgingen van de uitgaven. Er moet echter rekening worden gehouden met het feit dat bepaalde voorgestelde maatregelen niet konden worden opgenomen in de doorrekening, wat het vastgestelde onevenwicht kan hebben versterkt.

Er werden zeven modellen ingezet om de impact van de maatregelen op een reeks indicatoren te berekenen. De macro-economische impact op middellange termijn kon worden geraamd voor alle maatregelen. De rechtstreekse impact op het beschikbaar gezinsinkomen volgens verschillende classificaties kon worden berekend voor ongeveer een vierde van de maatregelen. Met de overige modellen kon de impact voor een beperkter aantal maatregelen worden berekend.

Uit een telling in kranten en op informatiesites bleek dat er bijna 200 artikelen zijn verschenen, waarin de doorrekening wordt vermeld. Deze zijn voornamelijk geconcentreerd in april-mei 2019, met een piek in de mediabelangstelling net na de publicatie van de resultaten. Het aantal bezoekers van de website

die door het FPB werd ontwikkeld voor de resultaten van de doorrekening, volgde een soortgelijke dynamiek als de mediabelangstelling.

Deze op feiten gebaseerde en kwantitatieve studie vormt slechts het eerste luik van de evaluatie zoals voorzien in artikel 5/1 van de wet betreffende de doorrekening en moet uiteraard worden aangevuld met andere analyses. Via een enquête onder de personeelsleden van het FPB die aan de doorrekening hebben deelgenomen, was het mogelijk de nodige in de toekomst aan te brengen verbeteringen aan de werkorganisatie en aan de communicatie intern en met de experts van de politieke partijen in kaart te brengen. De enquête had ook tot doel suggesties te verzamelen voor het verfijnen van bestaande modellen en het ontwikkelen van nieuwe instrumenten tegen de deadline van 2024. Bovendien zou het wenselijk zijn dat een externe evaluatie wordt uitgevoerd door nationale of internationale experts, waarbij rekening wordt gehouden met het standpunt van de vertegenwoordigers van de betrokken politieke partijen en journalisten.

Al deze evaluaties moeten het FPB in staat stellen om zijn prioriteiten voor de komende jaren zo goed mogelijk vast te stellen en de budgettaire middelen te ramen die nodig zijn om deze prioriteiten te verwezenlijken om zo goed mogelijk voorbereid te zijn op de doorrekening van 2024.

# 1. Inleiding

In 2014 heeft het Belgisch parlement de wet betreffende de doorrekening door het Federaal Planbureau van de verkiezingsprogramma's<sup>1</sup> goedgekeurd. Deze wet werd in 2018 gewijzigd om de doorrekening te operationaliseren<sup>2</sup>. Deze wijziging beperkt meer bepaald de doorrekening tot de politieke partijen die in de Kamer van volksvertegenwoordigers zijn vertegenwoordigd, ofwel dertien politieke partijen in het kader van de verkiezingen van 2019. Het ontstaan van de wet, de belangrijkste richtlijnen ervan en de uitvoering ervan door het FPB worden in detail beschreven in de startnota<sup>3</sup> van DC2019<sup>4</sup>. Artikel 5/1 van de wet bepaalt het volgende: "de toepassing van deze wet maakt het voorwerp uit van een evaluatie na de eerste verkiezingen volgend op de datum van inwerkingtreding van deze wet." Dit document kadert binnen deze evaluatiemethode.

In het eerste hoofdstuk wordt een internationale vergelijking voorgesteld, waaruit blijkt dat de doorrekening van verkiezingsprogramma's (nog) niet wijdverbreid is en beperkt is tot drie of vier landen. Hierbij wordt ook gewezen op de geboekte vooruitgang ten opzichte van de doorrekeningsoefening van de verkiezingsprogramma's van de Vlaamse partijen bij de verkiezingen van 2014.

DC2019 behelsde twee afzonderlijke fasen. De eerste fase bestond erin de door de partijen voorgestelde raming van de budgettaire kosten van elke maatregel te valideren. De tweede fase heeft betrekking op de analyse van de impact van die maatregelen op een geheel van sleutelindicatoren. In het tweede hoofdstuk van het document wordt een transversale analyse gemaakt van de maatregelen die werden voorgesteld door de politieke partijen volgens die twee fasen.

Het uiteindelijke doel van de doorrekening van de verkiezingsprogramma's is de door elke politieke partij gemaakte keuzes te verduidelijken voor de kiezers. Het FPB heeft een website ontwikkeld exclusief voor de doorrekening. De mediabelangstelling en het aantal bezoekers van de website zijn graadmeters voor de aandacht die is opgewekt door de doorrekening. Die aspecten van de evaluatie worden voorgesteld in het voorlaatste hoofdstuk van het document. Tot slot worden enkele conclusies en pistes voor de toekomst voorgesteld.

Er moet worden opgemerkt dat dit document slechts een eerste luik van de evaluatie vormt. Het FPB heeft een interne evaluatie van de procedures en gebruikte hulpmiddelen en modellen uitgevoerd. Er zal ook een externe evaluatie van de stakeholders worden uitgevoerd, met name de vertegenwoordigers van de politieke partijen en de journalisten. Dat zou idealiter gebeuren in samenwerking met nationale en/of internationale experts.

---

<sup>1</sup> Wet van 22 mei 2014 betreffende de doorrekening door het Federaal Planbureau van de verkiezingsprogramma's van de politieke partijen bij de verkiezing voor de Kamer van volksvertegenwoordigers (Belgisch Staatsblad 22.07.2014).

<sup>2</sup> Wet van 30 juli 2018 tot wijziging van de wet van 22 mei 2014 betreffende de doorrekening door het Federaal Planbureau van de verkiezingsprogramma's van de politieke partijen bij de verkiezing voor de Kamer van volksvertegenwoordigers (Belgisch Staatsblad 10.12.2018).

<sup>3</sup> [https://www.plan.be/uploaded/documents/201901111049100.DC2019\\_Startnota\\_11849\\_N.pdf](https://www.plan.be/uploaded/documents/201901111049100.DC2019_Startnota_11849_N.pdf)

<sup>4</sup> Als verwijzing naar Doorrekening-Chiffre 2019.

## 2. Internationale vergelijking

Dit hoofdstuk vergelijkt de doorrekening die is uitgevoerd door het FPB met de doorrekeningsoefeningen in Vlaanderen en het buitenland. Het bestaat uit vier delen die achtereenvolgens de volgende elementen behandelen: het wettelijk kader (in voorkomend geval) die de doorrekening en de modaliteiten ervan regelt, van de voorbereidende fase tot de doorrekening en de eventuele samenwerkingen met andere instellingen, het bereik en de methodes en, tot slot, de manier waarop de resultaten werden voorgesteld en gecommuniceerd. Elk deel begint met een korte herhaling van de kenmerken van de doorrekeningsoefening DC2019 en beschrijft vervolgens de vergelijkende aspecten. De analyse gaat dieper in op de ervaring in Vlaanderen (Rekening 14), Nederland (CPB sinds 1986, vervolgens CPB en PBL sinds 2010), Australië (sinds 2013) en Canada (sinds 2019)<sup>5</sup>.

### 2.1. Wettelijk kader en modaliteiten

#### 2.1.1. DC2019

DC2019 is het resultaat van een parlementair initiatief na raadpleging van verschillende instellingen (onder meer het FPB, maar ook de FOD Financiën, de Nationale Bank van België en het Rekenhof). DC2019 wordt gereguleerd door de wet van 22 mei 2014, gewijzigd door de wet van 30 juli 2018. Een officieuze geconsolideerde versie van die wet bevindt zich op de website van de doorrekening ([www.dc2019.be](http://www.dc2019.be)), alsook in bijlage 1 bij de startnota. De wet die de doorrekening omkadert omvat zes artikelen die redelijk beperkt zijn en benadrukt dat de (praktische) modaliteiten zullen worden vastgelegd in overleg tussen het parlement en het Federaal Planbureau dat daartoe tweemaal per jaar plaatsvindt.

#### 2.1.2. Rekening 14

In Vlaanderen werd tijdens de verkiezingscampagne van mei 2014 een doorrekeningsinitiatief genomen, *Rekening 14*. Dat initiatief heeft geleid tot een rapport waarin de gevolgen van bepaalde sleutelvoorstellen van de programma's van de zeven politieke partijen vertegenwoordigd in het Vlaams parlement werden vergeleken<sup>6</sup>. Die doorrekening werd door professor André Decoster van de KU Leuven gecoördineerd en gaat uit van een initiatief van de kranten *De Tijd* en *De Standaard* en de VRT. Ze maakte dus geen deel uit van een welomschreven wettelijk kader. Een wezenlijk verschil tussen *Rekening 14* en DC2019 is dat in het eerste geval de onderzoekers van de KU Leuven de door te rekenen maatregelen afkomstig van de politieke partijprogramma's hebben geselecteerd op basis van de modellen waarover ze beschikten (zie punt 2.3.2). In het geval van DC2019 hebben de partijen, zoals bepaald door de wet, zelf een lijst met drie tot vijf prioriteiten ingediend die zijn opgesplitst in een reeks maatregelen.

---

<sup>5</sup> Litouwen heeft ook een eerste doorrekeningsoefening uitgevoerd in het kader van de verkiezingen van oktober 2018. Daarop geven we evenwel geen commentaar gezien de zeer beperkte aard van die oefening. De partijen moesten immers zelf de budgettaire kosten van hun programma leveren.

<sup>6</sup> DECOSTER *et al.* (2014), *Rekening 14: een vergelijking tussen de partijprogramma's*, KU Leuven, VRT Nieuws, *De Tijd* en *De Standaard*.



### 2.1.3. Centraal Planbureau

In Nederland wordt de doorrekening van de politieke partijprogramma's in de aanloop naar de verkiezingen sinds 1986 uitgevoerd door het Centraal Planbureau (hierna 'CPB' genoemd). Het ging oorspronkelijk om een initiatief van de drie belangrijkste partijen destijds (de VVD, de CDA en de PVDA) in overleg met het CPB. Er is dus geen omlind wettelijk kader en de oefening wordt hoofdzakelijk gereguleerd door een reeks van regels, gebruiken en gewoonten die worden onderschreven door het leeuwendeel van de partijen die vertegenwoordigd zijn in de Tweede Kamer. Door het ontbreken van wetgeving nemen de partijen deel op vrijwillige basis. Het merendeel van de grote partijen neemt evenwel deel aan deze oefening, aangezien niet deelnemen aan de doorrekening als een negatief signaal wordt opgevat door de publieke opinie voor een partij die mee wil regeren<sup>7</sup>. Aan de laatste oefening van 2017 hebben in totaal elf politieke partijen deelgenomen<sup>8</sup>, ofwel het grootste aantal sinds de doorrekening is opgestart. Bovendien is het Planbureau voor de Leefomgeving (hierna 'PBL' genoemd) sinds 2010 betrokken bij de doorrekening, waardoor een groter aantal thema's kan worden aangekaart.

### 2.1.4. Australian Parliamentary Budget Office

In Australië werd het *Parliamentary Budget Office* (hierna 'PBO' genoemd) opgericht bij de *Parliamentary Service Act* van 1999. Die wet heeft tot doel "*to inform the Parliament by providing, in accordance with this Division, independent and non-partisan analysis of the budget cycle, fiscal policy and the financial implications of proposals.*" In Australië wordt de doorrekening van de verkiezingsprogramma's geregeld door diezelfde wet.

In de praktijk verschilt de doorrekening evenwel aanzienlijk van de doorrekening die is uitgevoerd in het kader van DC2019 en bestaat ze uit twee afzonderlijke fasen. De eerste fase loopt van de datum waarop de Kamer van volksvertegenwoordigers wordt ontbonden tot zes werkdagen vóór de datum van de verkiezingen. Tijdens die periode kunnen de partijen die zijn vertegenwoordigd in het Parlement een beroep doen op het PBO om individuele maatregelen budgettair te evalueren ('costing'). Wanneer een partij een doorrekening aanvraagt, publiceert het PBO die aanvraag, rekt de maatregel door en publiceert het resultaat zo vlug mogelijk.

De tweede fase gaat ten laatste op de dag vóór de verkiezingen van start, wanneer de belangrijkste partijen (drie in het geval van de laatste verkiezingen) een lijst met hun verkiezingsbeloften aan het PBO moeten bezorgen met een raming van de budgettaire impact voor elke maatregel. Het PBO gebruikt die lijsten en evalueert op zijn beurt de budgettaire impact van elke verkiezingsbelofte en maakt vervolgens een raming van de geaggregeerde budgettaire situatie voor het volledige partijprogramma. Het PBO publiceert ten laatste een maand na de verkiezingen een rapport met alle gegevens per partij. Dat rapport is dus geen hulpmiddel dat de keuzes van de kiezers wil verduidelijken, maar vormt een basis om de volgende regering te vormen.

<sup>7</sup> BOHUIS, W. (2017), *De rekenmeesters van de politiek. De doorrekening van de verkiezingsprogramma's door het CPB*, Vangennep, Amsterdam.

<sup>8</sup> Op een totaal van 28 partijen die een lijst hebben ingediend in minstens één kieskring.

### 2.1.5. Het 'Office of the Parliamentary Budget Officer' in Canada

Artikel 79.21 van de wet van juni 2017 betreffende het Canadees parlement vertrouwt een nieuw mandaat toe aan het *Office of the Parliamentary Budget Officer* (hierna 'OPBO' genoemd), namelijk de evaluatie van de financiële kosten van de maatregelen die zijn voorgesteld door de politieke partijen in het kader van een verkiezingscampagne. Die wetgeving omvat een twintigtal wetsartikelen die hoofdzakelijk de wisselwerking tussen het OPBO en de politieke partijen regelen, maar die een redelijke grote manoeuvreerruimte laten voor de praktische modaliteiten van de doorrekening. Het OPBO heeft in januari 2018 een document<sup>9</sup> gepubliceerd waarin het zijn interpretatie van de wet toelicht en dat als basis moet dienen voor het overleg met de politieke partijen. Dat heeft geleid tot de publicatie van een omvangrijker document<sup>10</sup> eind november 2018 dat de modaliteiten van de doorrekening redelijk uitvoerig bepaalt. Dat stramien regelt de samenwerking met de partijen, de ministeries en de media, de soorten kosten die zullen worden geëvalueerd door het OPBO en de manier waarop de doorrekening zal worden voorbereid en voorgesteld door het OPBO. Tot slot is ook voorzien dat het doorrekeningsproces na de verkiezingen wordt geëvalueerd.

Er moet worden benadrukt dat de Canadese wet die de doorrekening regelt uitgebreider is dan haar Belgische evenknie. Ze bepaalt niet alleen het tijdschema van de oefening en de betrouwbaarheid van het proces (die twee elementen zijn ook aanwezig in de Belgische wet), maar ook de modaliteiten met betrekking tot de samenwerking met de ministeries, het intrekken van het evaluatieverzoek, de openbaarheid van het rapport en de regels rond de evaluaties die buiten de wettelijke termijnen zijn afgerond.

In de praktijk is de doorrekening in Canada redelijk gelijkaardig aan de doorrekening die wordt uitgevoerd tijdens de eerste fase in Australië. Op verzoek van een gemachtigde vertegenwoordiger van een partij die is erkend door het Lagerhuis (*House of Commons*) of van een volksvertegenwoordiger die geen lid is van een erkende partij kan het OPBO de financiële kosten van een maatregel evalueren. De verzoeken kunnen worden ingediend vanaf 120 dagen vóór de algemene verkiezingen en ten laatste de dag op voorhand. Wanneer de evaluatie wordt bezorgd aan de partij of de volksvertegenwoordiger die het verzoek heeft ingediend, moet die laatste het OPBO schriftelijk op de hoogte stellen van de openbare aankondiging van de maatregel waarop de evaluatie betrekking heeft. Het OPBO moet die evaluatie vervolgens publiceren.

## 2.2. Voorbereidende fase en samenwerking met andere instellingen

### 2.2.1. DC2019

Het FPB organiseerde in de loop van 2018 verschillende ontmoetingen met de contactpersonen van de dertien in de Kamer van volksvertegenwoordigers vertegenwoordigde politieke partijen. Die vergaderingen hebben geleid tot concrete afspraken voor de te volgen procedure en over de inhoud van

<sup>9</sup> OFFICE OF THE PARLIAMENTARY BUDGET OFFICER (2018), *Guidelines for Cost Estimates of Election Campaign Proposals*, Ottawa, Canada.

<sup>10</sup> OFFICE OF THE PARLIAMENTARY BUDGET OFFICER (2018), *Estimating the financial cost of election campaign proposals: a framework*, Ottawa, Canada.

de doorrekening. In het najaar van 2018 werden tijdens drie workshops met vertegenwoordigers van de betrokken politieke partijen de modellen voorgesteld die het FPB heeft ingezet voor de doorrekening en werd hun werking toegelicht. De Working Papers die deze modellen beschrijven en de beperkingen ervan werden op de website van het FPB gepubliceerd en vervolgens op de DC2019-website opgenomen<sup>11</sup>. In januari 2019 werd een startnota gepubliceerd en werd een persconferentie gehouden om het volledige project toe te lichten. Op 14 februari 2019 publiceerde het FPB haar economische vooruitzichten 2019-2024 die een budgettaire kader bij ongewijzigd beleid bevatte voor de volgende legislatuur en de politieke partijen toeliet om in functie hiervan eventueel nog wijzigingen aan te brengen aan de eind januari ingediende voorstellen.

Tijdens de voorbereidende fase werden contacten gelegd met verschillende federale instellingen, die evenwel niet hebben geleid tot een concreet samenwerkingsakkoord<sup>12</sup>.

### 2.2.2. Rekening 14

Voor de oefening *Rekening 14* hebben tal van raadplegingen plaatsgevonden tijdens de voorbereidende fase van de doorrekening. Het betrof onder meer vergaderingen en conferenties tussen het consortium en experten uit de academische, politieke en journalistieke wereld. Die gesprekken hadden tot doel krijtlijnen uit te zetten afhankelijk van de beschikbare middelen. Er hebben andere gesprekken plaatsgevonden met de politieke partijen om duidelijkheid te verschaffen over de inhoud van bepaalde hervormingen.

### 2.2.3. CPB

Het voorbereidende proces van de doorrekening in Nederland wordt niet omkaderd door een wet, maar volgt een traditie die zich door de tijd heen heeft ontwikkeld en waar alle partijen die deelnemen aan de doorrekening achter staan. In de huidige praktijk wordt iets meer dan een jaar vóór de verkiezingen een vergadering georganiseerd van de Studiegroep Begrotingsruimte die is samengesteld uit hoge ambtenaren van de Nederlandse overheid, het CPB en de centrale bank. Het doel van die studiegroep is een advies uitbrengen over de beschikbare budgettaire manoeuvreerruimte of de door te voeren besparingsmaatregelen in de volgende legislatuur door zich te baseren op de projecties van het CPB die vooraf zijn gemaakt. Die worden ongeveer vijf maanden vóór de geplande verkiezingen geactualiseerd.

Een ander belangrijk aspect van de voorbereidende fase in Nederland is de invoering van de reeks *Kansrijk beleid*. Concreet betekent dit dat het CPB in de fase die voorafgaat aan de doorrekening (soms in samenwerking met het PBL) een reeks publicaties voorbereidt die potentiële maatregelen presenteren en de impact ervan op een hele reeks domeinen (arbeidsmarkt, gezondheid, mobiliteit, onderwijs, enz.). De maatregelen worden niet alleen gekozen op basis van een lijst die is opgesteld door het CPB in lijn met de recente wetenschappelijke literatuur, maar ook op basis van de ervaring met de doorrekening uit het verleden. Voor de laatste editie van de doorrekening was meer dan 40 % van de door het CPB doorgerekende maatregelen al opgenomen in een publicatie van *Kansrijk beleid*<sup>13</sup>. Tot slot vraag het CPB

<sup>11</sup> [https://www.dc2019.be/aboutus/docs\\_nl.html](https://www.dc2019.be/aboutus/docs_nl.html)

<sup>12</sup> Tijdens het doorrekeningsproces heeft het FPB een beroep gedaan op externe instellingen, zoals voorzien in artikel 4 van de wet, maar uitsluitend om gegevens aan te leveren waarover het niet beschikte.

<sup>13</sup> CENTRAAL PLANBUREAU (2018), Evaluatie Keuzes in Kaart 2018-2021, CPB Notitie.

aan de partijen om – ruim vóór het begin van de formele procedure – de nieuwe maatregelen in te dienen waarvoor specifieke ontwikkelingen op het gebied van modellering noodzakelijk zijn.

#### 2.2.4. PBO

De politieke partijen die vertegenwoordigd zijn in het Australische federaal parlement kunnen een vertrouwelijke doorrekening vragen aan het PBO vóór de periode van lopende zaken (die van start gaat op de dag dat de Kamer van volksvertegenwoordigers wordt ontbonden). Het PBO kan zich richten tot de *Secretaries of The Treasury* en het *Department of Finance* om gegevens te verkrijgen voor de budgettaire evaluatie van een bepaalde maatregel. De wisselwerking tussen die instellingen wordt geregeld door de *Charter of Budget Honesty Act* van 1998.

#### 2.2.5. OPBO

Naast de voorbereidende documenten die al zijn voorgesteld in deel 2.1.5, heeft het OPBO twee simulatie-instrumenten online geplaatst voor de parlementsleden en het grote publiek. Het eerste instrument maakt het mogelijk om de impact van een wijziging van het federaal fiscaal stelsel op de ontvangsten bij benadering te ramen. De gebruiker kan ook de marginale aanslagvoeten op de inkomens of de vennootschapsbelasting wijzigen. De simulator berekent vervolgens de impact van een wijziging of een reeks wijzigingen op de ontvangsten<sup>14</sup>. Het tweede instrument is een simulator waar de gebruiker zijn wensen op het gebied van uitgaven en ontvangsten kan coderen. De simulator berekent vervolgens de totale rentelasten op de overheidsschuld die daaruit voortvloeien<sup>15</sup>.

Bovendien heeft het OPBO samenwerkingsakkoorden afgesloten met bepaalde ministeries om inlichtingen te verkrijgen die noodzakelijk zijn om bepaalde maatregelen door te rekenen. Het protocol van overeenstemming wordt gedeeltelijk geregeld door de wet die bepaalt dat de minister waarvan het ministerie afhangt niet mag tussenkomen in het proces dat het verzoek om inlichtingen regelt. De verantwoordelijke voor het verzoek op het niveau van het betrokken ministerie wordt dus de *deputy minister*, dat is de naam die in Canada wordt gegeven aan de leidende ambtenaar die verantwoordelijk is voor het dagelijkse bestuur van het ministerie.

### 2.3. Perimeter en methodes

#### 2.3.1. DC2019

Het FPB heeft de doorrekening in twee fasen opgesplitst. De eerste fase presenteert de budgettaire impuls van elke maatregel, ofwel de budgettaire impact van de maatregel voordat hij zijn geïnduceerde effecten produceert. De tweede fase heeft betrekking op de analyse van de impact van die maatregelen op een reeks sleutelindicatoren: de economische groei, de overheidsfinanciën, de werkgelegenheid, de koopkracht, de mobiliteit en het elektriciteitssysteem.

---

<sup>14</sup> <http://www.readyreckoner.ca/?locale=fr-CA>

<sup>15</sup> <https://www.pbo-dpb.gc.ca/web/default/files/Documents/ElectionProposalCosting/Tool/index.html?lang=en>

Terwijl het FPB voor de eerste fase een beroep doet op alle methodes en instrumenten waarover het beschikt, wordt voor de tweede fase een specifiek model per thema gebruikt. De macro-economische impact met als tijdschikhorizon de duur van de legislatuur werd bijvoorbeeld geëvalueerd aan de hand van het econometrische model HERMES. De rechtstreekse impact op het nominaal beschikbaar gezinsinkomen en op de verdeling ervan werden berekend aan de hand van het statische microsimulatiemodel EXPEDITION. Om de verdelingseffecten van prijsmaatregelen op de prijsindex in kaart te brengen, werd het HINT-model gebruikt. De rechtstreekse impact op de financiële werkprikkel op basis van typehuishoudens werd berekend aan de hand van het TYPECAST-model. Aan de hand van het dynamische stochastische algemene evenwichtsmodel QUEST kon de macro-economische impact op lange termijn van de maatregelen met betrekking tot O&O en overheidsinvesteringen worden gesimuleerd. Tot slot werd de impact op middellange termijn op de mobiliteit en op lange termijn op het elektriciteitssysteem doorgerekend door respectievelijk het PLANET-model en het CRYSTAL SUPER GRID-model.

### 2.3.2. Rekening 14

*Rekening 14* was hoofdzakelijk toegespitst op twee microsimulatiemodellen (MEFISTO en FANTASI) die werden ontwikkeld in het kader van het FLEMOSI-project (FLEmish MOdels of Simulation)<sup>16</sup>. MEFISTO is een model gebaseerd op een representatieve steekproef van de bevolking uit de enquête naar inkomsten en levensomstandigheden (SILC) die het mogelijk maakt de impact van een brede waaier aan maatregelen te simuleren in het domein van belastingen en uitkeringen (met name de personenbelasting, de btw en accijnzen, de sociale uitkeringen en de kinderbijslag, enz.) FANTASI is gebaseerd op een steekproef van belastingaangiftes. Gezien de administratieve aard van de gegevens, is FANTASI nauwkeuriger dan MEFISTO om de rechtstreekse impact van een hervorming van de personenbelasting te ramen, maar het kan alleen daarvoor worden gebruikt.

Parallel met die twee modellen hebben de auteurs gepoogd een gedeeltelijk beeld te schetsen van de macrobudgettaire impact van elk programma door zich te baseren op de economische vooruitzichten die in maart 2014 zijn gepubliceerd door het FPB. Het achterliggende idee was om te vertrekken van een scenario bij ongewijzigd beleid van het FPB en daaraan bepaalde maatregelen met betrekking tot uitgaven en ontvangsten te koppelen om een partiële impact op de overheidsfinanciën te onderscheiden.

### 2.3.3. CPB

Het CPB maakt voor de doorrekening gebruik van gelijkaardige modellen als die van het FPB. Dat is coherent met het feit dat de doorrekening in Nederland – door de kwaliteit en de ervaring – als basis heeft gediend voor het overleg bij het ontstaan van de Belgische wet. Het SAFFIER II-model dat werd gebruikt om de macrobudgettaire impact op middellange termijn<sup>17</sup> door te rekenen behoort bijvoorbeeld tot dezelfde klasse van grote econometrische modellen als het HERMES-model. Het HERMES-model bevat evenwel een meer verfijnde sectorale uitsplitsing, terwijl het meer

<sup>16</sup> De details over het project kunnen worden geraadpleegd op de website [www.flemosi.be](http://www.flemosi.be).

<sup>17</sup> Centraal Planbureau (2010), SAFFIER II: 1 model voor de Nederlandse economie, in 2 hoedanigheden, voor 3 toepassingen, CPB document n° 217.

geaggregeerde SAFFIER II-model over beter ontwikkelde langetermijnkenmerken beschikt waardoor bepaalde aanbodeffecten beter in rekening kunnen worden genomen.

Het statische microsimulatiemodel MIMOSI<sup>18</sup> wordt door het CPB gebruikt om de impact op de verdeling van de reële inkomens te bepalen. Bovendien bevat MIMISO een analysefunctie op basis van typehuishoudens, zoals de analysefunctie die het FPB gebruikt in het TYPECAST-model. Daarbovenop presenteert het CPB sinds 2017 het langetermijneffect op de inkomensongelijkheid aan de hand van de Gini-coëfficiënt.

Het model van overlappende generaties GAMMA dat door het CPB wordt gebruikt, kadert binnen een houdbaarheidsanalyse van de overheidsfinanciën in een context van vergrijzing. Het CPB gebruikt ook het microsimulatiemodel MICSIM<sup>19</sup> dat het mogelijk maakt de impact op lange termijn te evalueren van beleidsmaatregelen inzake belasting en sociale uitkeringen op de structurele werkloosheidsgraad.

Er moet tot slot worden opgemerkt dat het CPB in het verleden, wanneer dat nodig was, andere modellen heeft ingezet en een beroep heeft gedaan op andere instellingen om meer thematische hervormingen te bestuderen (zoals de impact op de huisvesting bijvoorbeeld). De domeinen van mobiliteit en energie vallen onder de verantwoordelijkheid van het PBL, dat sinds 2010 samen met het CPB de doorrekening opstelt. De instellingen werken sinds 2017 evenwel met twee verschillende doorrekeningen aangezien de partijen kunnen beslissen om hun maatregelen bij slechts één van de twee instellingen in te dienen.

#### **2.3.4. PBO**

In Australië gaat de doorrekening uitsluitend over de louter budgettaire dimensies. Het PBO publiceert in zijn rapport na de verkiezingen een evaluatie van het saldo van de overheid op korte en middellange termijn (5 en 10 jaar) door het globale resultaat op te splitsen volgens de evolutie van de ontvangsten en de uitgaven en vervolgens van de rentelasten. De impact op andere indicatoren wordt dus niet vermeld.

#### **2.3.5. OPBO**

In Canada evalueert het OPBO alleen de statische budgettaire kosten van een maatregel. In die definitie wordt evenwel de statische gedragsimpact opgenomen, als die laatste significant en kwantificeerbaar is. De kwantificeerbare aard kan als volgt worden gedefinieerd “there is a well-established body of knowledge or sufficient observations [...] to estimate a behavioural response statistically”. Daartoe gebruikt het OPBO alle evaluatiemethodes waarover het beschikt of ontwikkelt het nieuwe methodes.

Elke analyse van de macro-economische impact wordt dus uitgesloten van de evaluatie, wat een wezenlijk verschil inhoudt met de doorrekeningsoefeningen in België en Nederland. Het OPBO rechtvaardigt die keuze door te benadrukken dat de dynamische impact vaak klein is en elkaar

---

<sup>18</sup> KOOT P. *et al.* (2016), MIMOSI: Microsimulatiemodel voor belastingen, sociale zekerheid, loonkosten en koopkracht, CPB Achtergronddocument.

<sup>19</sup> JONGEN E., DE BOER H-W. en DEKKER P. (2014), MICSIM: A behavioural microsimulation model for the analysis of tax-benefit reform in the Netherlands, CPB Achtergronddocument.

compenseert, maar wel leidt tot een aanzienlijke bijkomende werklast voor de instelling die de doorrekening uitvoert. Het OPBO is bovendien van mening dat het leeuwendeel van die analyses op theoretische in plaats van empirische grondslagen berust en dat de onderliggende hypothesen van de modellen uiterst belangrijk zijn om de resultaten ervan te bepalen.

## 2.4. Presentatie en communicatie van de resultaten

### 2.4.1. DC2019

Het FPB heeft ervoor gekozen alle resultaten op een website te publiceren<sup>20</sup>. Die website maakt een onderscheid tussen de twee fasen van de doorrekening: een luik 'maatregelen' met de jaarlijkse budgettaire impulsen over de komende legislatuur (2020-2024) en een luik 'resultaten'. Dat laatste luik bevat de impact op een reeks sleutelindicatoren van alle partijmaatregelen die in aanmerking worden genomen door het aangewende model en worden uitgedrukt als verschil met het referentiescenario. Die resultaten worden altijd voorgesteld in tabelvorm en vervolgens als een figuur in een tabblad. Het staat de gebruiker vrij om de partij(en) te kiezen waarvan hij de resultaten wil raadplegen. Er werden verklarende tabbladen en methodologische nota's ingevoegd om de resultaten gemakkelijker te interpreteren. Tot slot bevat de website alle documenten met betrekking tot DC2019 en een reeks downloadbare bestanden met een gedetailleerde beschrijving van de maatregelen en de resultaten.

De resultaten werden onder embargo aan de journalisten bezorgd op 25 april 2019 in de namiddag. Op 26 april vond in de voormiddag een persconferentie plaats op het FPB en werd de website 's middags openbaar gemaakt. Alle resultaten, documenten en bestanden met betrekking tot DC2019 zijn beschikbaar in het Nederlands en het Frans.

### 2.4.2. Rekening 14

*Rekening 14* werd voorgesteld in de vorm van een technisch rapport van een hondertal bladzijden waarin alle doorgerekende resultaten worden opgenomen. Aangezien de doorrekening beperkt is tot zeven Nederlandstalige partijen, is het rapport alleen beschikbaar in het Nederlands. Het rapport presenteert eerst een macrobudgettaire synthese van de programma's. Daarna wordt de impact van de maatregelen met betrekking tot de personenbelasting, de sociale uitkeringen voor werknemers, de btw, de accijnzen en de kinderbijslag uitvoerig beschreven. Het rapport onderzoekt ook de geïnduceerde effecten van bepaalde maatregelen door de jobcreatie. Een laatste deel spitst zich toe op de besparingsmaatregelen die zijn voorgesteld door de partijen. Het rapport werd een week vóór de verkiezingen van 25 mei 2014 gepubliceerd, dat is tijdens een later stadium in de campagne dan bij de publicatie van DC2019<sup>21</sup>. De belangrijkste resultaten werden evenwel verspreid door de partnermedia vanaf 10 mei 2014.

---

<sup>20</sup> <https://www.dc2019.be/>

<sup>21</sup> Ter herinnering: de resultaten van DC2019 werden een maand vóór de verkiezingen gepubliceerd.



### 2.4.3. CPB

In Nederland publiceert het CPB een rapport *Keuzes in Kaart*<sup>22</sup>. Dit omvangrijk rapport wordt opgesteld in het Nederlands, maar het perscommuniqué is ook beschikbaar in het Engels. In 2010 en 2014 gebeurde dit samen met het PBL, dat sindsdien een apart rapport publiceert.

Het rapport bestrijkt de volgende thema's met als tijdshorizon de volgende legislatuur: de begrotingskeuzes, de gezondheidssector, de macro-economische impact, het overheidstekort en de overheidsschuld en de impact op de koopkracht. Het rapport presenteert ook de impact op lange termijn op de inkomens en de verdeling ervan, op de werkgelegenheidsgraad en de overheidsfinanciën. Wat de structuur ervan betreft, toont het rapport eerst een vergelijking per thema tussen de partijen en beschrijft het vervolgens de maatregelen en resultaten per partij. Naast de klassieke tabellen gebruikt het CPB ook figuren in spinnenwebvorm om de verschillen tussen de partijen in een bepaald domein te illustreren of de resultaten van een partij in verschillende domeinen te tonen.

Bovendien wordt het rapport ook voorgesteld op een meer gebruiksvriendelijke manier op de website, maar zonder bijkomende informatie<sup>23</sup>. De gebruiker kan ofwel het volledige rapport ofwel alleen bepaalde delen ervan downloaden. Bovendien is het mogelijk om de delen van het rapport op sociale media te delen.

### 2.4.4. PBO

In Australië worden de resultaten van elk evaluatieverzoek door het PBO gepubliceerd op de website van de instelling in de vorm van twee documenten, waarvan één document betrekking heeft op het verzoek en het ander document op de resultaten. Dat laatste document bevat de raming van de budgettaire kosten over de legislatuur, de belangrijkste hypothesen en de aangewende methodologie.

Het rapport dat wordt gepubliceerd na de verkiezingen is beschikbaar op de website van het PBO één maand na de verkiezingen. De laatste editie (juni 2019) wordt voorgesteld in een klassiek formaat en bevat 25 bladzijden aan teksten en tabellen. Het rapport bevat de budgettaire impact van de programma's van elk van de drie grote partijen met als tijdshorizon de volgende legislatuur en op 'middellange termijn' (die hier op 10 jaar wordt vastgelegd'). De volledige lijst van maatregelen waarvan de budgettaire impact werd doorgerekend is opgenomen in een afzonderlijk document voor elke partij en is ook beschikbaar op de website.

### 2.4.5. OPBO

In Australië publiceert het OPBO de resultaten op zijn website. Elk geanalyseerd voorstel komt aan bod in een bestand dat online wordt gepubliceerd. Dat laatste bevat de beschrijving van de maatregel, de gegevensbron, de projectiemethode, de evaluatie van de onzekerheid en tot slot een tabel met de budgettaire kosten voor een periode van 10 jaar. Op de website kunnen de maatregelen per partij en/of per rubriek worden geselecteerd met een drop-downmenu. Er is geen globaal rapport beschikbaar.

---

<sup>22</sup> <https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/Keuzes-in-Kaart-2018-2021.pdf>

<sup>23</sup> <https://www.cpb.nl/webpub/keuzes-in-kaart-2018-2021/>

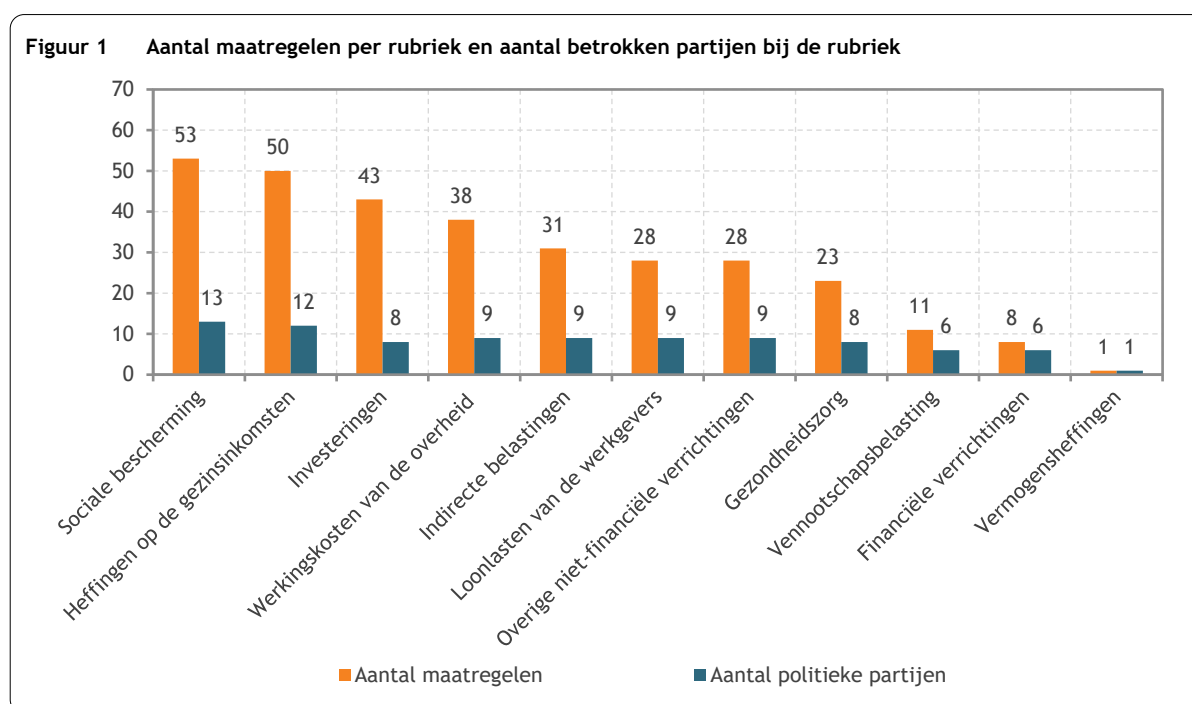


### 3. Transversale analyse van de maatregelen

Dit hoofdstuk presenteert een transversale analyse van de door de dertien politieke partijen voorgestelde maatregelen en onderscheidt de belangrijkste trends. Er werden in totaal 314 maatregelen doorgerekend in DC2019.

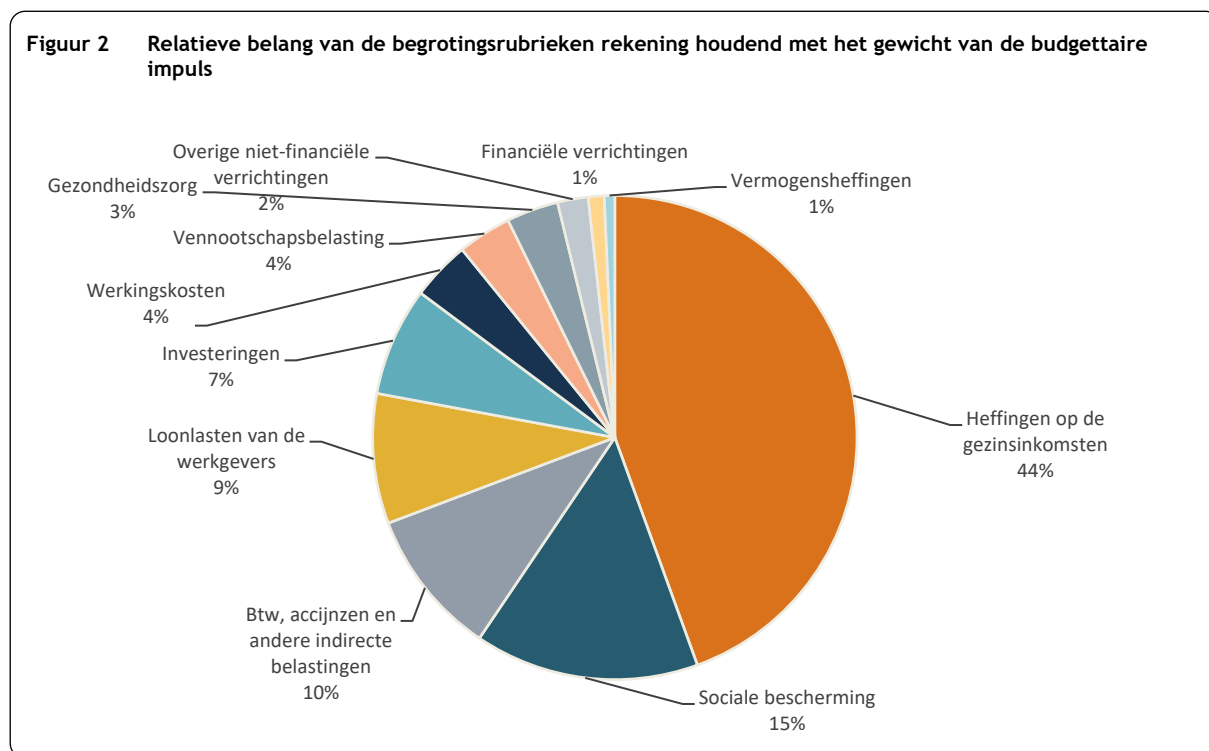
#### 3.1. Analyse per begrotingsrubriek

Figuur 1 omvat de doorgerekende maatregelen per begrotingsrubriek<sup>24</sup> en toont eveneens het aantal betrokken partijen voor elke rubriek. De drie rubrieken ‘Sociale bescherming’, ‘Heffingen op de gezinsinkomsten’ en ‘Investeringskosten’ tellen, in die respectievelijke volgorde, de meeste maatregelen. Ze vertegenwoordigen samen bijna de helft van het totale aantal doorgerekende maatregelen. In het domein van de sociale bescherming hebben alle partijen minstens één maatregel laten doorrekenen, terwijl twaalf van de dertien partijen minstens één maatregel in verband met heffingen op de gezinsinkomsten hebben voorgesteld. Er moet worden vermeld dat bepaalde maatregelen die werden voorgesteld door de politieke partijen niet konden worden opgenomen in de doorrekening om technische redenen die te wijten zijn aan de beperkingen van de ingezette modellen. Andere maatregelen werden in de loop van het proces ingetrokken op initiatief van de betrokken politieke partij. Het aantal maatregelen in bepaalde rubrieken stemt dus niet noodzakelijk overeen met het aantal maatregelen dat initieel door de partijen werd voorgesteld.



<sup>24</sup> De begrotingsrubrieken zijn degene die werden gebruikt voor de presentatie van de maatregelen en hun budgettaire impuls in het kader van DC2019.

Bij elke maatregel staat het bedrag in euro van zijn budgettaire impuls.<sup>25</sup> Het is dus mogelijk de maatregelen te wegen via het gewicht (in absolute waarde) van die impuls. Dit resulteert in de verdeling per rubriek voorgesteld in figuur 2. De rubriek 'Heffingen op de gezinsinkomsten' is nu duidelijk de koploper met 44 % van het totale bedrag van de voorgestelde budgettaire impulsen. Deze rubriek bevat met name de voorstellen voor de hervorming van de personenbelasting met omvangrijke budgettaire bedragen per maatregel. De rubriek 'Sociale bescherming' staat als tweede gerangschikt aangezien de budgettaire omvang van de in deze rubriek voorgestelde maatregelen meer bescheiden is. De rubriek 'Btw, accijnzen en overige indirecte belastingen' komt op de derde plaats met 10 % van het totale bedrag van de budgettaire impulsen.

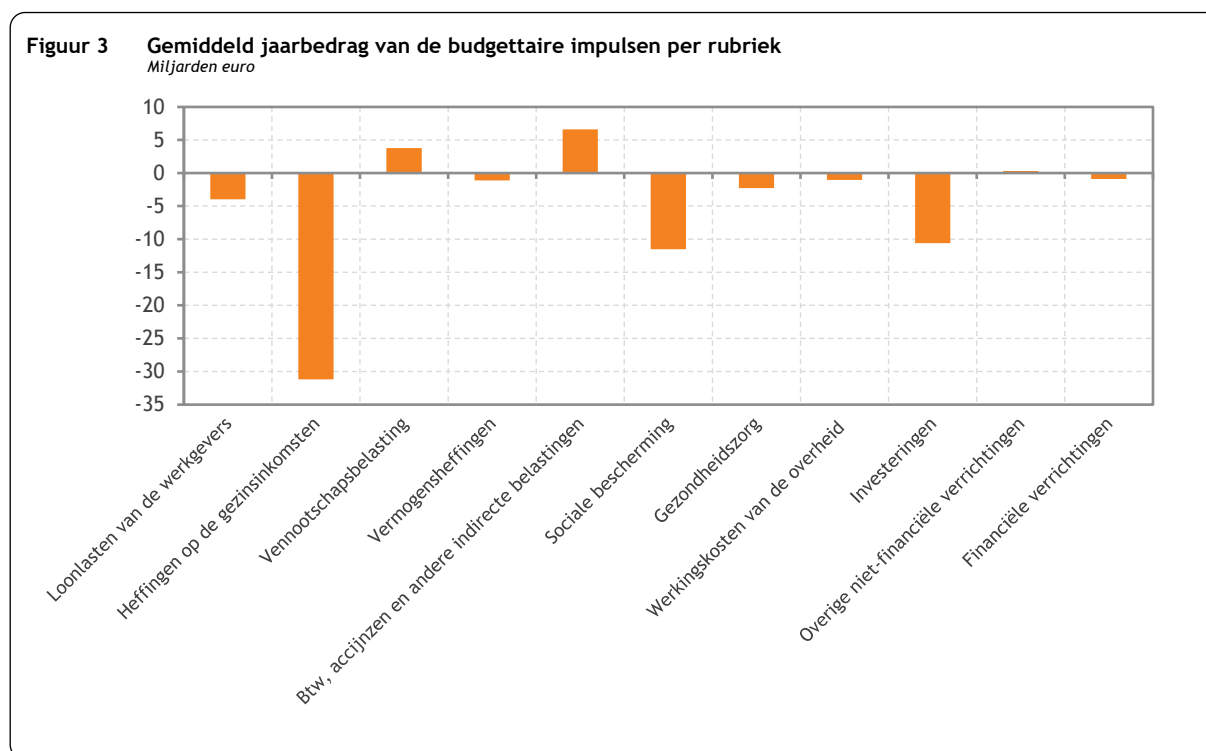


Aangezien de budgettaire impuls van een maatregel positief of negatief kan zijn<sup>26</sup>, is het ook interessant om te kijken naar het gemiddelde van de budgettaire impulsen om te zien of een categorie een gemiddelde dicht bij nul heeft of een positief of negatief gemiddelde. Het zeer negatieve jaargemiddelde van de budgettaire impulsen van de rubriek 'Heffingen op de gezinsinkomsten' weerspiegelt de aanzienlijke belastingverlagingen die door een grote meerderheid van de politieke partijen zijn voorgesteld (zie figuur 3). De uitgaven voor sociale bescherming nemen gemiddeld ook zeer sterk toe, net zoals de uitgaven voor investeringen. Alleen de rubrieken met betrekking tot de vennootschapsbelasting en de indirecte belastingen tonen een positief gemiddelde. De totale som van die budgettaire impulsen is ruimschoots negatief. Dit lijkt de wil van een meerderheid van de politieke partijen te weerspiegelen om maatregelen te laten doorrekenen die vooral gericht zijn op dalende ontvangsten of stijgende uitgaven. Er moet echter rekening worden gehouden met het feit dat bepaalde

<sup>25</sup> Merk hierbij op dat voor ongeveer 10 % van de maatregelen de budgettaire impuls niet kon worden gevalideerd door het FPB om technische redenen of wegens een gebrek aan gegevens. De meeste van die maatregelen hebben betrekking op fiscale fraudebestrijding.

<sup>26</sup> Een positieve budgettaire impuls van een maatregel stemt overeen met een stijging van de ontvangsten of een daling van de uitgaven en een negatieve budgettaire impuls impliceert het omgekeerde.

van de voorgestelde maatregelen, zoals bijvoorbeeld nieuwe soorten belastingen, niet in de doorrekening konden worden opgenomen, wat het vastgestelde onevenwicht kan hebben versterkt. Anderzijds heeft de publicatie door het FPB van de economische vooruitzichten in februari 2019 de politieke partijen niet aangezet om binnen de voorgestelde maatregelen meer aandacht te besteden aan de noodzakelijke budgettaire sanering.

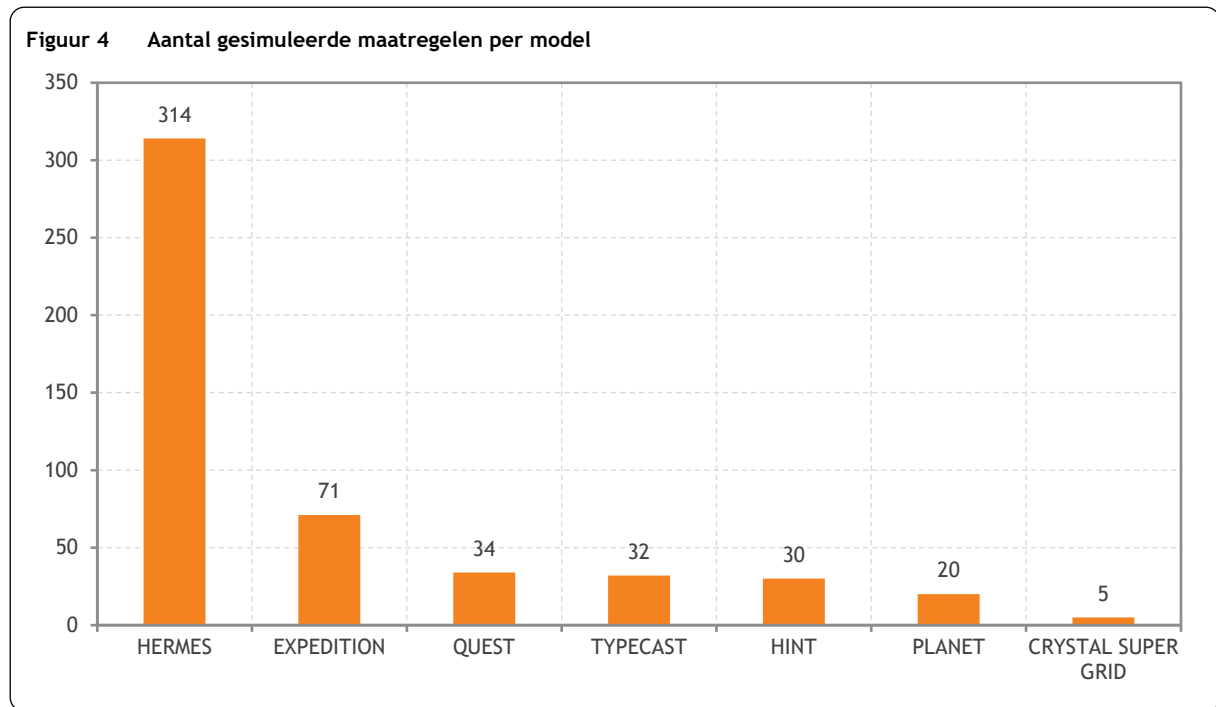


### 3.2. Analyse per ingezet model

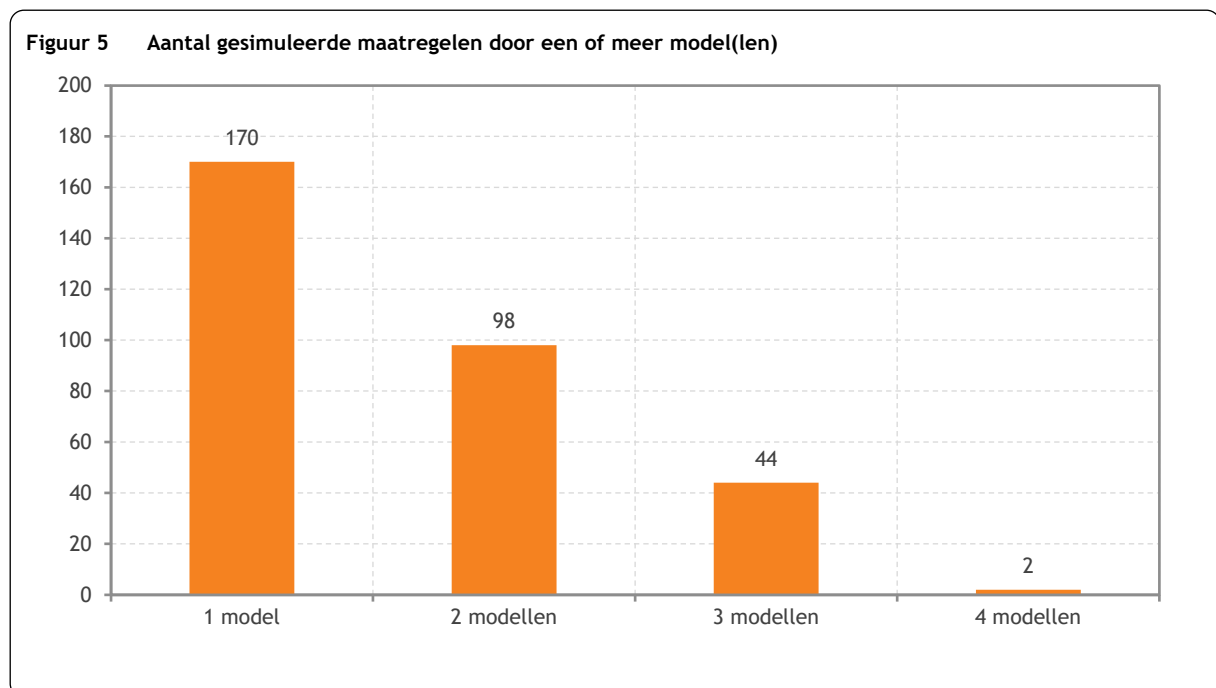
Zoals aangegeven in deel 2.3.1, gewijd aan de perimeter, behelst DC2019, naast de doorrekening van de budgettaire impuls van elke maatregel, ook een analyse van de impact van die maatregelen op een reeks indicatoren met behulp van verschillende modellen. Figuur 4 toont het aantal gesimuleerde maatregelen door elk model:

- De macro-economische impact op korte-middellange termijn kon worden geraamd met behulp van het HERMES-model voor alle maatregelen;
- De rechtstreekse impact op het nominaal beschikbaar gezinsinkomen volgens verschillende classificaties werd berekend met behulp van het EXPEDITIE-model voor 71 maatregelen en op de prijsindex via het HINT-model voor 30 maatregelen;
- De macro-economische impact op lange termijn werd geraamd met behulp van het QUEST-model voor 34 maatregelen;
- De rechtstreekse impact op de financiële werkprikkel werd berekend met behulp van het TYPECAST-model voor 32 maatregelen;

- De impact op middellange termijn op de mobiliteit (PLANET) en op lange termijn op het elektriciteitssysteem (CRYSTAL SUPER GRID) werd berekend voor respectievelijk 20 en 5 maatregelen.



Zoals blijkt uit figuur 5 werd meer dan de helft van de maatregelen gesimuleerd met slechts één model, met name het HERMES-model. Ongeveer een derde van de maatregelen werd gesimuleerd met twee modellen, terwijl een maatregel op zeven met drie verschillende modellen werd berekend. Tot slot werden slechts twee maatregelen gesimuleerd met vier verschillende modellen.

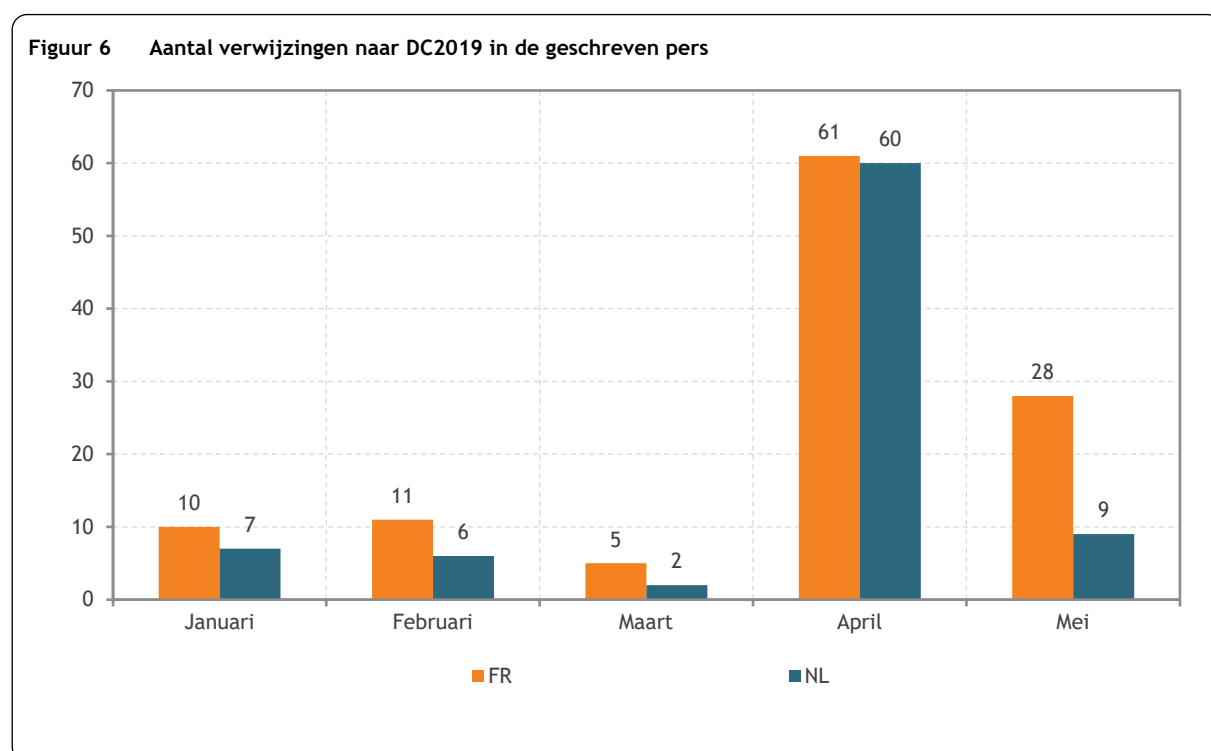


## 4. Mediabelangstelling en aantal bezoekers van de website

In tegenstelling tot de meeste werkzaamheden van het FPB die vooral bestemd zijn voor politieke en economische besluitvormers, is de doorrekening van de verkiezingsprogramma's in de eerste plaats gericht op het volledige electoraat. Om dit grote publiek te bereiken, zijn twee communicatiekanalen gekozen. Ten eerste de media die als kanaal fungeren tussen het FPB en het grote publiek. Ten tweede heeft het FPB een website ontwikkeld exclusief voor de doorrekening, met een zo pedagogisch mogelijke invalshoek. Dit hoofdstuk presenteert een kwantitatieve analyse van die twee kanalen om de resultaten te communiceren.

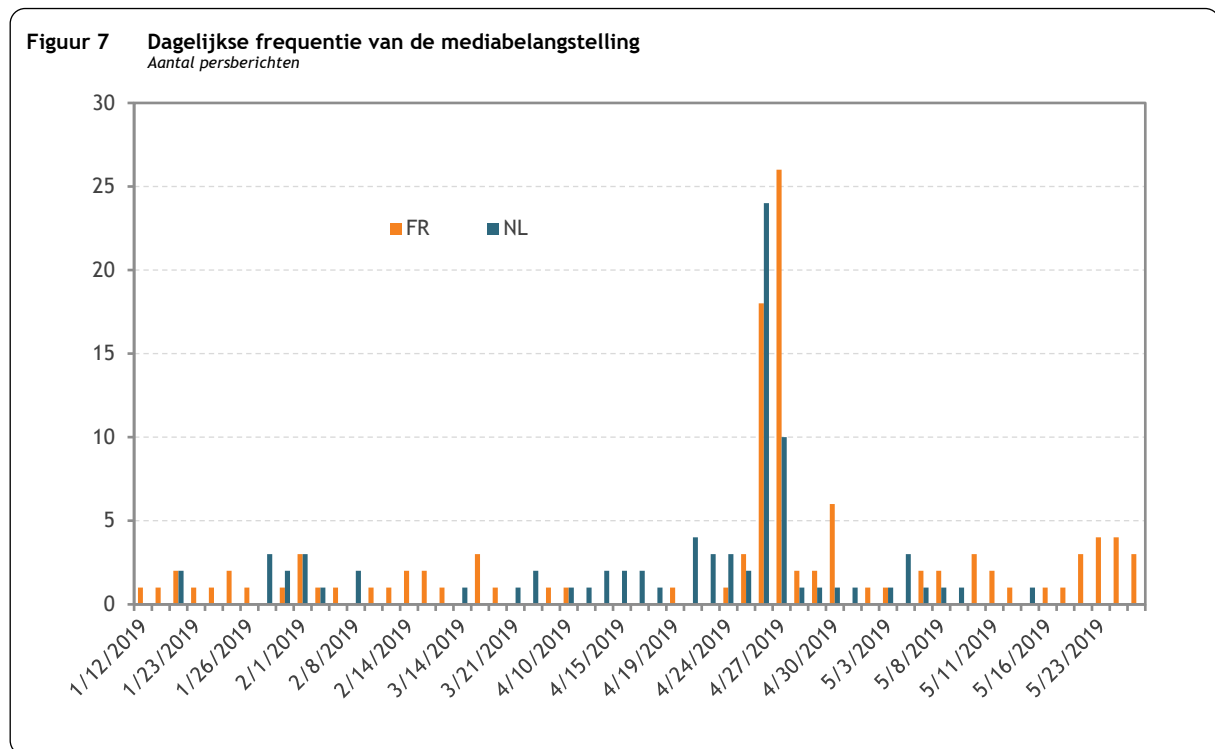
### 4.1. Mediabelangstelling

Om de mediabelangstelling te analyseren, hebben we alle artikelen over DC2019 opgesteld, zowel in de gedrukte pers als op online informatiesites<sup>27</sup>. Er dient te worden vermeld dat er geen onderscheid wordt gemaakt tussen een kort artikel van enkele regels en een persdossier van meerdere pagina's, waardoor voorzichtigheid geboden is bij de interpretatie van de resultaten. Figuur 6 toont per maand, van januari tot mei 2019, het aantal Nederlandstalige en Franstalige artikels. Het is geen verrassing dat de maand april het meeste artikelen telt, hoewel er aan Franstalige zijde in mei ook een vrij groot aantal artikelen is geschreven. Tijdens die vijf maanden zijn er meer artikelen over de doorrekening verschenen in de Franstalige dan in de Nederlandstalige pers (115 tegenover 84).



<sup>27</sup> Wij houden dus geen rekening met verwijzingen naar de doorrekening in mondelinge gesprekken, interviews of debatten waarvoor geen schriftelijk verslag bestaat.

De dagelijkse analyse (zie figuur 7) toont dat de piek van de mediabelangstelling ligt op het ogenblik dat de resultaten van de doorrekening werden bekendgemaakt. De persconferentie vond plaats op 26 april 2019 in de voormiddag en de website met de resultaten was dezelfde dag om 12.00 uur 's middags online. De piek kwam er op 27 april 2019, de dag na de bekendmaking van de resultaten, wat overeenstemt met de papieren kranten die pas 's ochtends worden uitgegeven.

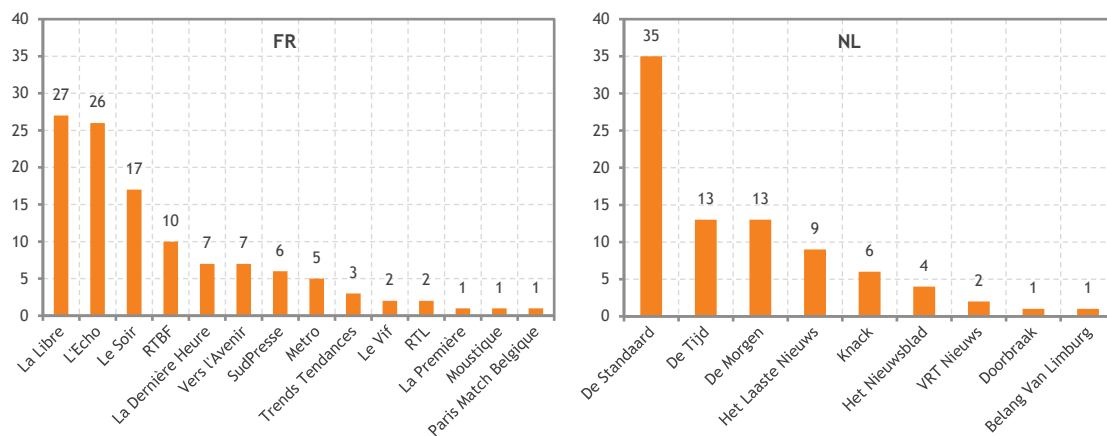


Een andere dag die er uitspringt is 1 februari 2019, de dag nadat de partijen hun prioriteiten en maatregelen aan het FPB moesten voorleggen. De journalisten van de dagbladen l'Echo en la Libre Belgique hebben aan de Franstalige partijen gevraagd om hen die lijst te bezorgen. De meeste partijen hebben dat gedaan, maar de mate van volledigheid van de lijst varieert<sup>28</sup>. In dit verband herinneren we eraan dat het FPB gedurende het gehele proces wettelijk verplicht is tot geheimhouding van alle informatie en verrichtingen die betrekking hebben op de doorrekening. De politieke partijen zijn echter niet gebonden aan deze geheimhoudingsregel en kunnen vrij communiceren tijdens de doorrekeningsoefening. Het is ook interessant om te zien dat het aantal vermeldingen aan Franstalige zijde in de aanloop naar de verkiezingen van 26 mei 2019 aanzienlijk is toegenomen, met name tussen 22 en 24 mei.

Zoals blijkt uit figuur 8 komt de media-aandacht aan Franstalige zijde grotendeels van drie nationale dagbladen (La Libre, l'Echo en Le Soir) die meer dan 60 % van de vermeldingen in de Franstalige media vertegenwoordigen. Aan Nederlandstalige zijde was De Standaard de krant met de meest intensieve berichtgeving over de doorrekening. De Standaard heeft trouwens dynamische figuren online gezet die zijn afgeleid van de resultaten op de website van de doorrekening (zie verder). De andere Vlaamse dagbladen (De Morgen, De Tijd en Het Laatste Nieuws) volgen op respectabele afstand.

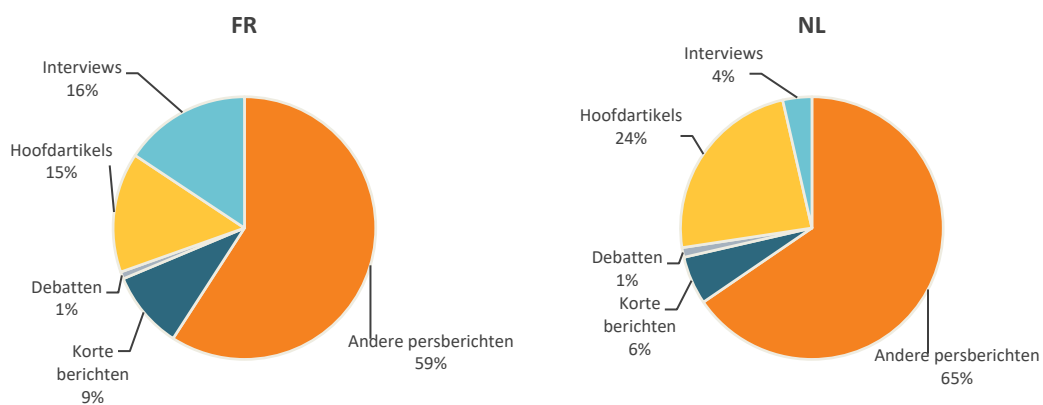
<sup>28</sup> Er dient te worden opgemerkt dat de Nederlandstalige partijen geen gevolg hebben gegeven aan een gelijkaardig verzoek van de Nederlandstalige pers.

**Figuur 8** Belangstelling door de verschillende media  
Aantal persberichten



De Vlaamse pers heeft er meer hoofdartikels aan gewijd dan de Franstalige pers (figuur 9). In de Franstalige pers was de belangstelling daarentegen meer toegespitst op interviews. Dit valt te verklaren door de uitvoerige interviews die sommige Franstalige politieke leiders in de week voor de verkiezingen aan de pers hebben gegeven. Meer dan de helft van de interviews waarin de doorrekening wordt geciteerd, hebben plaatsgevonden in mei 2019. De meeste korte berichten over de doorrekening hebben betrekking op de beginfase (de maanden januari en februari 2019), aan beide zijden van de taalgrens.

**Figuur 9** Type van mediabelangstelling

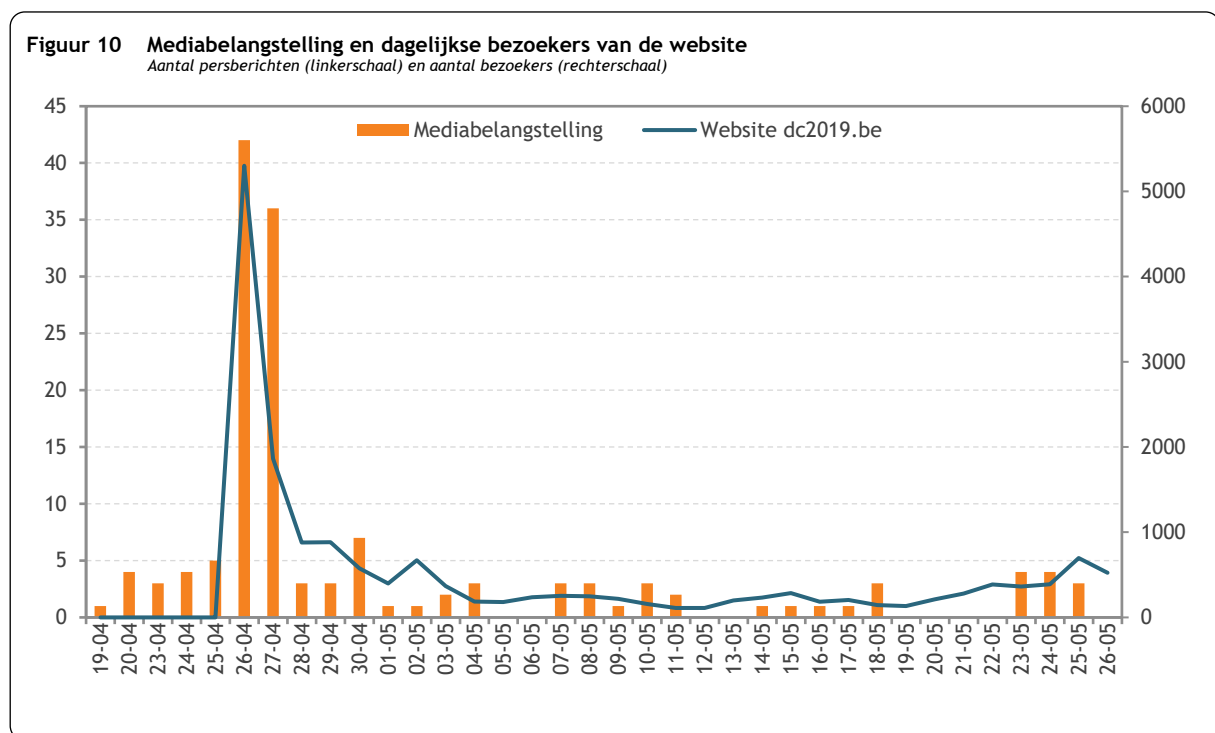


## 4.2. Aantal bezoekers van de website DC2019

Het FPB heeft een website ontwikkeld om de resultaten van de doorrekening van de verkiezingsprogramma's voor te stellen. De website bevat ook perscommuniqués en een reeks documenten in verband met de voorbereiding van DC2019.

Op de onthaalpagina wordt de bezoeker gevraagd de taal (Nederlands of Frans) te kiezen waarin hij verder wil gaan. Op basis hiervan heeft ongeveer twee derde van de bezoekers gekozen voor het Frans. Een mogelijke verklaring voor dit taalkundig onevenwicht zou kunnen liggen in de manier waarop het adres van de website al dan niet in de media, met name in nieuwsprogramma's, werd verspreid<sup>29</sup>. Het is ook mogelijk dat de relatief grotere mediabelangstelling aan Franstalige zijde heeft geleid tot meer aandacht voor de website.

Het aantal bezoekers van de website (figuur 10) volgt een gelijkaardige dynamiek als de hierboven beschreven mediabelangstelling. Het grootste aantal bezoekers van de website werd waargenomen op 26 april en de daaropvolgende dagen. Nadien was het aantal bezoekers vrij gematigd tot de laatste week voor de verkiezingen. Vlak voor de verkiezingen werd een bescheiden toename van het aantal bezoekers waargenomen.



Het vrij geringe bezoekersaantal van de website zou kunnen worden verklaard door de vrij grote mediabelangstelling: sommige media hebben immers gedetailleerde resultaten van de doorrekening verstrekt.

<sup>29</sup> Op basis van de bezoekersstatistieken werd bijvoorbeeld een piek geobserveerd tijdens of net na het tv-journaal van RTL-TVI waarin het adres van de website werd getoond.